

krav om mere grundlæggende forandringer. Alligevel fik gejstligheden betydning, idet dens leder, Hans Svane, og et par bisper tog et politisk initiativ og sammen med borgerstandens ledere fik afgørende betydning for begivenhedsforløbet, ligesom Carl-Johan Bryld kan pege på gejstlighedens rolle i kraft af, at den kunne stille et effektivt og landsdækkende kommunikations- og propagandaapparat til rådighed for kongen.

For helhedsbilledet er det dog heldigt, at Carl-Johan Bryld i konklusionen understreger borgerstandens betydning i kraft af dens ressourcer, der tillod den at hævde sig ved egen hjælp, og i kraft af dens politiske krav om vidtrækkende økonomiske og politiske reformer. Det er i borgerstandens og her ikke mindst det københavnske borgerskabs stilling og betydning, at man må finde den væsentligste forklaring på begivenhederne omkring statsomvæltningen i 1660, således som det også er antydnet af Carl-Johan Brylds analyse af borgerskabets interesser og af Håkon Hovstad, med udgangspunkt i Johan Jørgensens forfatterskab, i en afhandling om *Det københavnske patriciat* fra 1973 ((Norsk) Historisk Tidsskrift, 1973, s. 158-67). Ved at se gejstlighedens rolle i denne sammenhæng og ved sin analyse af beretningsmaterialet giver Carl-Johan Bryld et værdifuldt bidrag til forståelsen af et begivenhedsforløb, der står som et af vendepunkterne i Danmarkshistorien.

Ole Degn

O. Kyhl: *Den landmilitære centraladministration 1660-1763*, 1-2. (Rigsarkivet, 1973 og 1976). 259 + 389 s.

Med de moderne, billigere reproduktionsformer er det blevet muligt for Rigsarkivet at publicere også større administrationshistoriske arbejder og embeds-

etater, der hidtil blot har foreligget i manuskriptform. Det gælder den store fremstilling af den landmilitære centraladministrations historie 1660-1763, som i årene 1936-54 udarbejdedes af oberst O. Kyhl, og som nu foreligger i en tobindsudgave, idet en udgave af Kyhls *Den landmilitære centraladministrations embedsetat 1660-1763* i udgaven fra 1969 kom i samme udstyr i reprotryk 1973.

Det store detaljerede arbejde, der er blevet forsynet med personregister, vil være nyttigt for den, der arbejder ikke blot med militærhistorie og administrationshistorie, men også med politisk historie og finanshistorie. Som det er naturligt ud fra et administrationshistorisk synspunkt, er arbejdet disponeret efter den administrative opbygning, Krigskollegiet 1660-78, Krigskancelliet 1678-1763 og kommissariatsvirksomhed 1660-79 og 1679-1763. Hermed fungerer værket også i nogen grad som nøgle til det omfattende materiale i de militære arkiver.

Ole Degn

Margit Mogensen: *Fæstebønderne i Odsherred. Studier over sociale og økonomiske forhold ca. 1750-1800*. (Skrifter udgivet af Lokalhistorisk Afdeling, 4, 1974). 212 s.

Med udgangspunkt i de økonomiske og sociale forhold for fæstebønderne på proprietærgodset Dragsholm og krongodset Odsherreds gods i Nordvestsjælland har Margit Mogensen sat sig som mål at belyse forholdene for fæstebønderne, dels på private godser, dels på krongods i anden halvdel af 1700-årene. Efter et afsnit, der fører en række linjer i Dragsholms og Odsherredsgodsets besiddelsesforhold og administrative og befolkningsmæssige forhold frem til slutningen af 1700-årene, følger analyser af